

ПРЕДВАРИТЕЛНИ УКАЗАНИЯ НА ПАЦИЕНТА ЗА БЪДЕЩО ЛЕЧЕНИЕ

(д-р Валентина Кънева, ръководител на МП „Интегративна биоетика”, СУ)

Уважението към автономността на пациента е основният аргумент, с който в медицинската практика през последните десетилетия – най-напред в САЩ, но вече и в много европейски страни, се въвеждат т.нар. предварителни указания за лечение (*advance directives*). Предварителните указания за лечение са правни документи, чрез които пациентът има възможност предварително да определи какво да бъде лечението или здравната грижа, които да получи по-късно, когато не ще бъде компетентен да го направи. В литературата се говори за два типа предварителни указания: “*instructional directives*” и “*proxy directives*”. Най-разпространени от първия вид са заявленията на личната воля за живот (*living wills*), а от втория – пълномощните (*powers of attorney* или *durable powers of attorney for health care*), в които пациентът посочва лице, което да вземе решение вместо него, наричано заместник или здравен представител.

Предварителните указания са били въведени първоначално най-вече с оглед на крайни фази на терминални заболявания. Въпросите, които повдигат, често са обвързани с решения за преустановяване на животоподдържащо лечение, което би позволило настъпване на смъртта, с непредприемане на реанимация или други нежелани от пациентите интервенции в края на живота. Приема се, че предварителните указания са важни като акт на самоопределение и като свидетелство за това, какво би било най-доброто за некомпетентния в по-късен момент пациент, а също и, че те биха улеснили вземането на решение от страна на близките и лекарите в по-късен момент.

Трудностите, свързани с въвеждането на предварителните указания в практиката, са от различно естество. Една част от тях произтичат от това, че самите заявления биха могли да включват неясни формулировки, изискващи интерпретация, или да не отговарят на настоящата ситуация на пациента и така да са неприложими на практика. Други затруднения се отнасят до неяснотата, какви точно медицински проблеми ще срещне лицето в бъдеще, до евентуална промяна във възможностите за лечение от времето, в което заявлението е изготвено, до момента, в който то трябва да бъде приведено в действие, до възможна промяна в ценностите и предпочитанията относно лечението, която може да настъпи междувременно и да не бъде отразена в заявлението.

Към тези съображения се прибавят принципни възражения на автори, които повдигат въпроса, дали предварителните указания изобщо имат моралния авторитет за контрол върху собственото некомпетентно в бъдеще лице, който им се приписва и изисква те да бъдат следвани. Специфични проблеми възникват в случаи на пациенти с деменция, при които е възможно разминаване между предварително изразените предпочитания относно лечението и медицинската грижа, и волята за живот, която може да изяви такъв пациент в по-късен момент от развитието на заболяването, когато вече е некомпетентен. Тези проблеми налагат осъзнаване на границите на автономията и важността на въпросите за грижата, също така - важността да се отчита процесуалността, различни степени и нива на автономност според фазите на заболяването, както и особеностите на индивидуалното му протичане.

В много европейски страни, сред които и България, въпросите около зачитането на предварително изразената воля на пациента не са правно регламентирани. В други страни това става в различен вид нормативни документи – закон за правата на пациента, с промяна в действащи закони или чрез самостоятелен закон. Налице са големи различия по въпросите, дали предварителните указания да бъдат предоставени като възможност само на пациенти с определени заболявания и в определена фаза от развитието на болестта, каква е правната им сила, какви всъщност конкретни указания биха могли да бъдат включени във формулярите.